

ATATÜRK'ÜN 100. DOĞUM YILINA ARMAĞAN

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXV

Yayın Komisyonu

Prof. Dr. Hüseyin ATAY (Dekan)

Prof. Dr. Hüseyin YURDAYDIN

Doç. Dr. İsmet KAYAOĞLU

Doç. Dr. Beyza BİLGİN

Doç. Dr. Günay TÜMER

Doç. Dr. Rami AYAS

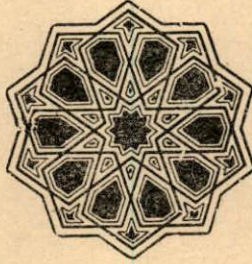
Makalelerin bilim ve dil bakımından sorumluluğu yazarlarına aittir.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XXV

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ - ANKARA . 1981

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
Prof. Dr. Hüseyin ATAY, <i>Medreselerin Islahatı</i>	1
Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, <i>İbn Kesir ve Tefsiri</i>	45
Prof. Dr. İbrahim Ağâh ÇUBUKÇU, <i>Yunus Emre'nin Felsefesi</i>	71
Prof. Dr. Cavit SUNAR, <i>Aşk'ın Terbiyede Rolü</i>	95
Doç. Dr. Mehmet AYDIN, <i>The Ethics of Self-Realization With a Special Reference to Al-Fârâbi</i>	129
Zafer İslâm HAN, <i>Talmud'un Doğuşu ve Yahudiler Üzerindeki Te- siri, Çeviren: Mehmet AYDIN</i>	139
Macit FAHRÎ, <i>İslâm'da Allahın Varlığının Geleneksel Kanıtları, Çeviren: Mehmet DAĞ</i>	153
Mustafa FAYDA, <i>Hz. Ömer ve Ticaret Malları Vergisi Veya Uşûr</i> .	169
Doç. Dr. Ethem Ruhi FIĞLALI, <i>Mesih ve Mehdi İnancı Üze- rine</i>	179
E. TOFTBEK, <i>Kısa Dürzi İlmihâli, Çeviren: Ethem Ruhi FIĞ- LALI</i>	215
Doç. Dr. İsmet KAYAOĞLU, <i>Halife en-Nasır'ın Fütüvvete Gi- rişi ve Bir Fütüvvet Buyrultusu</i>	221
Doç. Dr. Abdulkadir ŞENER, <i>Dini ve Hukûkî Açından Bağışlama Üzerine Bir Sohbet</i>	229
Salahattin EN-NÂHÎ: <i>Çağdaş Mevzu Hukuklara ve İslam Huku- kuna Göre Telif Hakkı, Çeviren Abdülkadir ŞENER</i>	237
Ninian SMART, <i>Tarih Öncesine Ait Dinlerle İkel Dinler, Çeviren: Günay TÜMER</i>	297
Doç. Dr. Ahmet UĞUR, <i>Şükri-i Bitlisi ve Selim-Nâmesi</i>	325
Dr. Mehmet BAYRAKTAR, <i>İbn Al-Arabî'de Oluş ve Varoluşsal Çeşitlenme</i>	349

Dr. Mehmet BAYRAKTAR, <i>İbn Arabi'de "Varlığın Birliği"nin Onto-Lengustik Analizi</i>	359
Georges VAJDA, <i>Allah'ın Görülmesi (Rü'yetullah) Meselesi</i> Çeviren: Sabri HİZMETLİ	369
Yahyâ ibn 'Ali Yahyâ el-MÜNECCİM, <i>Kitâbu'n-Nağam</i> Çevirenler: Ruhi KALENDER-Necati AVCI	395
Prof. Dr. M. HAMİDULLAH, <i>Müslüman'ın Batı Aleminde ve Memleketine Dönüşünde Karşılaştığı Problemler</i> Çev: Dr. Münir KOŞTAŞ	419
Alber HAUTIN, <i>Hıristiyanlığın Kısa Tarihi</i> . Çev: Dr. Abdurrahman KÜÇÜK	437
Dr. Mustafa Sait YAZICIOĞLU, <i>Eş'arî'nin Hayatı</i>	457
Abdus-semi EL-MISRÎ, <i>İslâm'da Ticaret Âdâbı</i> . Çev: Ramazan ŞİMŞEK	477
TANITMALAR	
Ass. Münir ATALAR, <i>Arşiv ve Arşivcilik Bibliyografyası</i>	485

KISA DÜRZİ İLMİHÂLİ*

E. TOFTBEK

Çev.: Doç. Dr. Ethem Ruhi FİĞLALİ

(Bu kısa Dürzî ilmihâli, Glasgow Üniversitesi Profesörlerinden W.B. Stevenson'un eline geçmiştir. Muhtemelen XIX. yüzyılın sonlarına doğru, üzerinde tereddütler uyandırabilecek bir Arapça ile yazılmıştır. Ancak yazı güzeldir. Bir iki ehemmiyetsiz nokta, İslâm Ansiklopedisindeki "Dürzî" maddesinde verilen bilgilerle uyuşmamaktadır.)

"Bu, Dürzîlerin başlangıcından günümüze kadarki inançları ile gizli bilgilerini ihtivâ eden bir vesikadır. Soru-cevap şeklinde tertib olunmuştur."

* * *

S.: Sen bir Dürzî misin?

C.: Rabbimiz el-Hâkim'in (Takdîr ve senâ ona olsun!) inâyetiyle, evet.

S.: Dürzî kime denir? veya (muhtemelen kastedilen) ed-Derezi kimdi?

C.: *Ahd*'i yazan ve Rabbimiz Hâhk'a hizmet edendi.

S.: Senin üzerine düşen nedir?

C.: Hakikati ikrâr; el-Hâkim'e ibâdet; ve yedi vasiyete (vasâyâ) dayanma.

S.: Muvahhid bir Dürzî olduğunu nasıl bilirsin?

C.: Helâli yeyip, haramı terketmekle.

S.: Neler helâl, neler haramdır?

C.: Helâl olan şeyler, âlimlerin (ukkâl) ve köylülerin (cuhhâl) mallarıdır¹. Haram olanlar da vâliler ve mürtedlerin servetidir.

S.: Rabbimiz el-Hâkim'in zuhûru nasıl ve ne zaman olmuştur?

* *The Muslim World*, XLIV (1954), pp. 38-42.

¹ Bu, mutlaka, âlimler ve köylüler mal ve mülk sâhibi olabilirler, demek olmalıdır.

C.: Hicretin 400. yılında (m.1010).

S.: O nasıl zuhûr etti ve kendisinin Muhammed'in tohumu olduğunu nasıl söyledi, ki böylece ulûhiyetini saklamış oldu? Ve ulûhiyetini saklayışının sebebi ne idi?

C.: Çünkü ona tapanlar azdı ve onu sevenler de çok değildi.

S.: O ne zaman zuhûr etti ve ulûhiyetini ne zaman izhâr etti?

C.: Hicretin 408. yılında (m. 1017).

S.: Ulûhiyetini, açığa vurmak suretiyle kaç senede yerleşirdi?

C.: Baştan-sona sekiz sene; dokuzuncu senede kendini gizledi, çünkü bu yıl gizlenme yılı idi. Sonra o, onuncu ve onbirinci yılların başında zuhûr etti; sonra onikinci yılda kendini sakladı. Artık kıyâmet gününe kadar yeni bir zuhûr olmayacaktır.

S.: Bu kıyâmet günü nedir?

C.: Kıyâmet günü, onun beden kalıbı içinde zuhûr edeceği ve yer-yüzüne kılıç ve şiddetle hükmedeceği gündür.

S.: O ne zaman olacaktır?

C.: Bu, bilinmeyen bir iştir; lâkin alâmetleri gösterilecektir.

S.: Alâmetler nelerdir?

C.: Tahtlarından indirilen krallar ile Müslümanlara gâlib gelen Hıristiyanlar gördüğün zaman. İşte bunlar alâmetlerdir.

S.: Kıyâmet hangi ayda olacaktır?

C.: Cumâdâ veya Receb aylarında olacaktır.

S.: Onun, farklı zümreler ve fırkaları idaresi nasıl olacaktır?

C.: Kılıç ve şiddetle onlara üstün gelecek ve onların hepsini de mahvedecektir.

S.: Onların imhâsından sonra ne olacaktır?

C.: Silsile kaidelerine göre ikinci bir hâkimiyet devri onları geri getirecek ve sonra o, onların arasında dilediğince hüküm sürecektir.

S.: Onların arasında hüküm sürerken onlar nasıl olacaklardır?

C.: Onlar dört bölük olacaklardır: Hıristiyanlar, Yahudiler, mürtedler ve muvahhidler.

S.: Daha küçük grupların durumu nedir?

C.: Nusayriyye ve Mutâvile, Hıristiyanlarla beraberdir; ayrıca Yahudiler, Müslümanlar ve mürtedler ile Rabbimiz el-Hâkim'in (hamd ona olsun!) dinini benimseyenlerdir.

S.: O, muvahhidlere nasıl davranacaktır?

C.: Onlara Hükûmet, Krallık, Hâkimiyet, Servet, altın ve gümüş verecektir ve onlar, bu dünyada prensler paşalar ve sultanlar gibi kalacaklardır.

S.: Soruşturma yapan birinin huzurunda, neden Kur'an'ın dışındaki bütün kitaplar reddolunmalıdır?

C.: Bil ki biz, İslâm îmânına dayanmak zorundayız. Böylece Muhammed'in kitâbını ikrâr ederiz. Bu sebepten, bu işte, bizim için bir sadâkatsizlik söz konusu değildir. Ve cenaze merasimleri, başka şeye değil, yalnızca bu itimâda (yani bu inanca) uygun olarak yapılır. Gerçekten mezhebin saflığı bunu talep etmektedir.

S.: Hıristiyanların cesaretleri ve sayıları bakımından böbürlendikleri şehîdler hakkında biz ne deriz?

C.: Biz deriz ki, Hamza, onlar bütün târihi doldursalar bile, onları ne bulmaya ne de yakına getirmeğe uğraşacaktır.

S.: Eğer bize, kendi dinlerinin, alâmetlere uygun olarak sağlam ve Hamza'nın sözlerine göre daha güçlü ve edebî olduğunu söylerlerse, onlara ne gibi bir cevap vereceğiz?

C.: Hani nerede o bütün hareketlerin ilk safhasındaki kitaplar, mücizeler, deliller ve icmâa ulaşmakta gösterilen başarı ki, böylece biz, Muvahhidlerin Efendisi olarak Hamza ve diğerleri hakkında bir işârete sâhip olabilelim. Onun için, sanki Hamza ve ashâbının sözlerinden şüphe ediyormuşsunuz gibi, bu nevîden yakışıksız sözleri toplayarak bir kâfir olmamaya dikkat edin. Dolayısıyla kendinizi düşünün ve Hıristiyanların böbürlendikleri bütün doğru delilleri tasfiye edin ve onları sizden uzak tutun.

S.: Hamza b. Ali'den (Selâm ona olsun!) sâdır olan tavrın şerefini nasıl tanırız?

C.: Bizzat kendi şehâdetinden. O, *Târîf ve Ta'lim* vesikasında der ki: "Ben, Rabbin ve onun yolunun bid'atlerini helâl görüyorum. Onun emrini biliyorum. Ben, sıratım, vahyolunan kitâbım ve dimdik duran Ev'im. Ben göğüslere nefes verenim. Ben, tâyin olunmuş önderim. Ben, inâyetin kaynağım; şeriatleri ilgâ ve iptal edenim. Ben, dünyaları yok ediciyim. Ben, şahitlerin iptaliyim. Ben, kalplere düşen yakıcı ateşim."

S.: Dürzî'nin ve âlimin imâ ettiği dîn nedir?

C.: O, bütün hâkimiyet ve zümrelerin inkârıdır; çünkü *İkazlar ve Tedbirler* vesikasında söylendiği gibi, biz ona inanırız; onlar ise inanmazlar.

S.: Herhangi bir ferd, Rabbimizin dînine tanır, ona inanır ve Tevhîd dînine hidâyet olunur da, böylece ona uygun olarak hareket ederse, bu kimse için kurtuluş söz konusu mudur?

C.: Şüphesiz hayır, çünkü kapı ve arkasından da dâvet kapanmıştır. O kimse, öldüğü zaman, mensubu olduğu eski mezhebi ve dînine avdet eder.

S.: Bütün insanlığın nefisleri ne zaman yaratılmıştır?

C.: Akıl, yani Hamza b. Ali'ni yaratılmasından sonra yaratılmışlardır. Sonra onun nûrundan bütün ruhlar yaratılmış ve baştan başa bütün devirler boyunca artmaksızın veya azalmaksızın belli sayı ile sınırlandırılmışlardır.

S.: Tevhîd dîninin kadınlara da ihsân edilmesi câiz midir?

C.: Evet; çünkü *Ahd* onlar için yazılmıştır ve onlar, *Kadınlar Ahid-nâmesi*'nde zikredildiği gibi, el-Hâkim'in dâvetlerine inkıyâd ederler. *Ahidnâme*'de, aynı durum kızlar için de söz konusudur.

S.: Biz yeri ve göğü yaratan Rabbe ibâdet ederiz, diyen mezhepler hakkında ne dersin?

C.: Onlar böyle söyleseler de doğru değildir; çünkü mârifetsiz ibâdet sahîh olmaz. Rabbin bizzat el-Hâkim olduğunu bilmeksizin, böyle birşey söylerlerse, ibâdetleri boşunadır.

S.: Târiflerden hangisi, dînimizin üzerine bina edildiği Rabbin (Senâ ona olsun) hikmetini tavsîf eder?

C.: Bunun tavsîfi üç katlıdır: Bunlar Hamza, İsmâil ve Bahâeddîn'dir.

S.: Âlem kaç parçaya bölünmüştür?

C.: Beş parçaya. Bunların ikisi, tabii ilimler kısmını ihtivâ eder; iki kısım bütün dînleri içine alır ve en geniş, saf ve bölünmez olduğu söylenen beşincisi de Dürzî dînidir. Bu da Rabbimizin kulunun hikmeti olan Hamza'dır.

S.: Kendisini gördüğümüz ve yolda karşılaştığımız zaman, kendisinin bizden biri olduğunu söyleyen Muvahhid Kardeşimizi nasıl tanırız?

C.: Onunla karşılaşmış konuştuktan ve selâmlaştıktan sonra, ona deriz ki: "Sizin memleketinizde Halîle ağacı yetiştiren çiftçiler var mıdır?" O, "Evet, o mü'minlerin kalplerinde yetiştirilir" derse, ona vasıfları hakkında soru sorarız. Eğer cevaplandırır, ne âlâ; değilse o bir yabancıdır.

S.: (Beş) Hudûd nedir?

C.: el-Hâkim'in beş nebîsi (hudûd=vezîr) şunlardır: Hamza, İsmâîl, Muhammed el-Kelâm, Ebû'l-Hayr ve Bahâeddîn.

S.: Dürzîler arasındaki "câhil" için herhangi bir kurtuluş veya el-Hâkim tarafından herhangi bir tesviye var mıdır? Onlar "cehâlet" halinde mi öleceklerdir?

C.: Şüphesiz ki hayır; fakat onlar, Rabbimizin huzûrunda dâima ye's ve ümitsizlik halinde olacaklardır.

S.: Hudûdun başı nedir?

C.: Hamza b.Ali'dir.

S.: Sırât-ı Mustakîm nedir?

C.: Hamza b.Ali'dir. O, hakîkatı ikaame edendir, zamanın sâhibidir. O, akıldır, varlık öncesidir, şerefli peygamberdir. O, bütün sebeplerin sebebîdir.

S.: Çift, yani Kadîm ve Ezeli kimlerdir?

C.: Kadîm Hamza'dır; Ezeli de kardeşi İsmâîl'dir.

S.: Hikmet ehli kimlerdir?²

C.: Üç nezîr şunlardır: Yuhanna, Markos ve Matta.

S.: Senelerin devri kaçtır?

C.: 21 sene; herbir devir yedi yıldır.

S.: Onların ikâzı ne idi?

C.: Gerçek İsâ'nın bekaasını vaaz ederlerdi.

S.: Onlar el-Hâkim'i nasıl selâmladılar ve huzuruna girdiler?

C.: Ona şöyle dediler: "Selâmlar Rabbimiz; sana selâm olsun. Sen, selâma en lâyük olansın ve senin tebliğün huzur diyarıdır, ey izzet ve şeref sâhibi Rabbimiz (Takdîs ve senâ sana olsun!)"

S.: Esirgeyici kimdir?

² Eğer "hikmet" şeklinde okunursa.

C.: Bahâeddîn'dir; ona Ali b.Ahmed es-Sûfî de denir.

S.: Beş müdebbir bâkire kimlerdir?

C.: Onlar, varlığı oluşa çağırın Emîrlerdir.

S.: Beş aptal bâkire kimlerdir?

C.: Onlar, şeriatin emirleridir.

S.: Doğruluğun (tevhîd) harfleri nelerdir ve kaç tanedir?

C.: Onların sayısı 164'tür; saf ve kırılmış (?) olan tebliği teşkil ederler. Onlar, Rabbimiz el-Hâkim'in nebîleridir.

S.: Sahteliğin (ilhad) harfleri nelerdir ve sayıları nedir?

C.: Sayısı 26'dır ve onlar, Şeytan'ın, onun çocukları ve dostlarının âlâmetleridir ve onlar, Muhammed, ve onlara inananların "imam"ı olan Ali, Mutâvile ve onun oniki torunudur.

S.: Eski zamanda, yani Hamza'nın zamanının dışında araştırılmamış ve inzâl olunmamış üç emir nedir?

C.: Meşîet, İrâde ve Kelâm'dır. Onlar, İsâ devrinde Yuhanna, Markos ve Matta'dır. Mikdâr, Da'un b.Beşe ve Yerid el-Anadî'dir. Ve Hamza devrinde ise, İsmâîl, Muhammed el-Kelâm ve Bahâeddîn'dir.

S.: Rabbimizin semersiz eşeğe binişinin mânası nedir?

C.: Eşek, kelâmın ilânı; ona binme, şeriatin inhâ ve ilgâsıdır. Bunu tasdik hususunda Kur'an der ki: "... Seslerin en îmânsızı³ eşeklerin sesidir."⁴ Ki bunlar da, saf şeriatî getiren peygamberlerdir.

S.: Rabbimizin siyah yünden elbise giyişinin mânası nedir?

C.: Kendisinden sonra Muvahhidlerin ibâdeti ile gelen sevgiyi işâret için. Bu, üzüntü için giyinmedir.

S.: Mısır'da bilginin emânet edildiği Piramit denen binalar nedir?

C.: Onlar, Rabbimizin irâdesinin hikmetiyle diktiği piramitlerdir.

S.: Ondaki hikmet nedir?

C.: O, Rabbimizin ukkâlden (?) aldığı delillerin ve ahdin maksadı içindir. Böylece o, onları, orada tasvîr etmiştir ve ikinci geliş gününe kadar orada muhafaza edecektir.

³ Risâlede yanlış olarak "ekfere" (en îmânsız) yazılmıştır; halbuki âyet "enkere" (en çirkin) şeklindedir.

⁴ Lokman Sûresi (31), 19.